

15/8/2015

נושאונט מס' 35

דבר העורך

שלום לכם,

משה ביאלי הוא אחד החברים הפעילים ביותר באגודה, ומרבה לכתוב לביטאוניה השונים. לאחרונה הוא החל לפרסם סדרת מאמרים העוסקת בזרמי הציור השונים. בנושאונט 32 פרסמנו מאמר שלו על הזרם האימפרסיוניסטי בצרפת, ובגליון 33 על חדירת זרם זה לשאר העולם. המאמר הנוכחי שלו מוקדש לזרם האקספרסיוניסטי ולקבוצת "הגשר" שפעלה בגרמניה בראשית המאה ה-20. אנו מבקשים להודות למשה בשמכם על מאמריו המעניינים, בהם הוא מצליח להבהיר היטב את העקרונות העומדים בבסיס הזרמים השונים.

כזכור, לפני כשלושה חודשים נערכה באסן שבגרמניה אליפות אירופה בבולאות תימאטית. במהלך התערוכה התקיים סמינר מיוחד למציגים, ובמסגרתו הרצה אחד מבכירי הבולאות התימאטית בעולם, **דמיאן לאגה**, על השאלה כיצד להציג פריטים בעלי נדירות. הייתה זו הרצאה חשובה ומאלפת, ואנו נביא את עיקריה בסדרת מאמרים אותה נפרסם מעל דפי נושאונט. החלק הראשון – אותו תמצאו בגליון זה – עוסק בשאלת הניסוח של הצהרות הנדירות אותן מפרסם המציג. תגובות למאמר זהב ניתן לשלוח למערכת.

הגליון הבא של נושאון יוקדש להמצאות ואירועים ששינו את העולם. עד כה יש ברשותנו חומר מועט בלבד לגליון זה. פנינו לאספנים רבים כדי שיתרמו מאמר, אך חלקם השיבו פנינו ריקם, בעוד שאחרים כלל לא טרחו להגיב. המצב כרגע נראה קשה מאוד, ולכן אנו שבים וקוראים לכל מי שיכול לכתוב מאמר לחוברת זו שייעשה כן בהקדם.

שלכם,

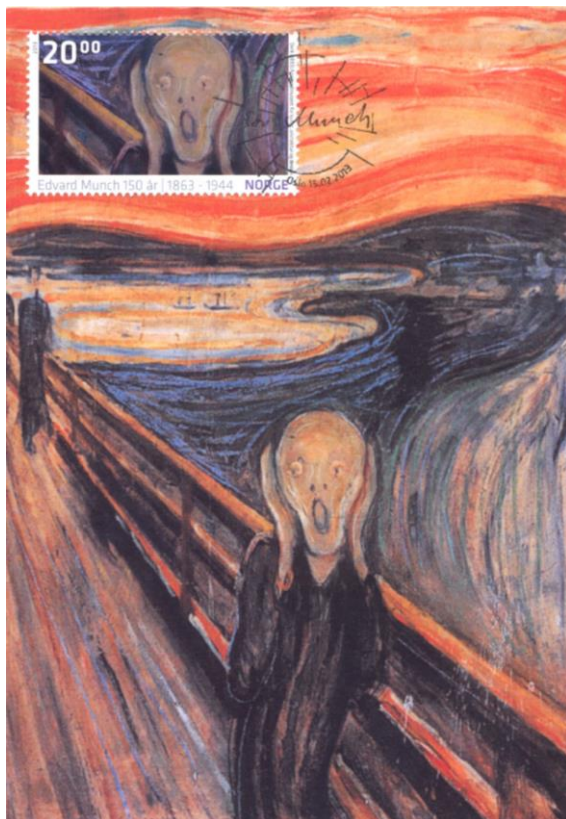
יורם ולורנס

האקספרסיוניזם הגרמני משה ביאלי

ואן גוך: הכרם הירוק, 1883.
מתחת לבול מובא ציטוט מדבריו:
"כל אחד רואה את הטבע מבעד
לטמפרמנט שלו".

אדוורד מונק: הצעקה (1893). גלוית מירב.
מה חש האמן בשעה שיצר ציור זה?

אמנות המאה העשרים הולידה סגנונות שונים ויצרה רשימה של אמנים מפורסמים עד עצם היום הזה. הסגנונות שנוצרו בראשית המאה ה-20 היו רבים יחסית, והמפורסמים שבהם הם האקספרסיוניזם, הקוביזם והסוריאליזם. במאמר הנוכחי ברצוני להתמקד בסגנון האקספרסיוניסטי הגרמני, ובעיקר בקבוצה הקרויה "הגשר".

במעבר מהמאה ה-19 למאה ה-20 הפכה האמנות ליותר ויותר אישית, ודרכי העיצוב נשאו סמלים אישיים מוסתרים ומעורפלים, המהווים חלק מההבעה. חלוצי אמנות ההבעה היו **ואן גוך**, **גוגן** ו**מונק** (ועוד נחזור אליהם בהמשך), שהשתחררו מהתכתיבים המסורתיים ושמו דגש על מצבי רוחו של האמן, הקובעים את התכנים.

לפני המאה ה-19 כל יצירות האמנות נוצרו לפי הזמנה ותפקידו של האמן היה מוגבל, כי הוא פעל בהשפעת הפטרון מזמין היצירה. במאה ה-19 נעלמה הפטרונות, ואילו במאה העשרים הפטרון הוא בעצם קהל צרכני האמנות, אשר האמן הוא חלק ממנו.

שורשיו של האקספרסיוניזם נעוצים בסוף המאה ה-19 ביצירותיהם של **ואן גוך** (ההולנדי), **גוגן** (הצרפתי), **אנסור** (הבלגי) ואדוורד מונק (הנורבגי). הם דחו את המסורת המקובלת של הציור הנטורליסטי וחיפשו אמצעים אמנותיים לביטוי הבעתי של אמת פנימית אישית. האמצעים האקספרסיביים ביצירותיהם השפיעו רבות על הזרמים האקספרסיוניסטים בגרמניה, תנועת אמנות שהתפתחה בין השנים 1905 ל-1925, ועניינה היה ביטוי עצמי באמצעים אקספרסיביים.

אקספרסיה באמנות פירושה ביטוי יצירתי המשקף את רגשותיו של האמן, לרוב

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

בהתפרצות בלתי נשלטת על בסיס רגשי ויצרי, וזאת בניגוד ליצירה השכלתנית. יצירות אקספרסיביות יכולות להיות ריאליסטיות בסגנון, או מתרחקות מהמציאות על ידי עיוותי והגזמת בצבע, בקו, בתנועה, בהבעות הפנים במבנה הגוף ובפרפורציות.

ארנסט לודוויג קירשנר: עץ אדום על החוף. 1913. ציור אקספרסיוניסטי בחיק הטבע.

קבוצת "הגשר" הוקמה בדרזדן ב-7.6.1905 על ידי ארבעה סטודנטים לאדריכלות: **ארנסט לודוויג קירשנר**, **פריץ בלייל**, **אריך הקל** ו**קרל שמידט-רוטלוף**. כעבור שנה הצטרפו אליהם גם **אמיל נולדה**, **מקס פכשטיין** ו**אוטו מילר**. הקבוצה הייתה פעילה עד לשנת 1913. חזונם המשותף היה ליצור גשר בין האמנות והתרבות ובין החיים עצמם. סגנונם היה אלים ונועז, והם מרדו במוסכמות האמנותיות המקובלות ובאורח החיים הבורגני, דבר שבא לידי בכך שחיו בקומונה.

מה אפיין את יצירתם של חברי קבוצת הגשר? יצירותיהם לא שאפו לאובייקטיביות, אלא להיפך: להביע את תחושתם הסובייקטיבית. עקרון זה הוא בבסיסו של האקספרסיוניזם, והוא שמקנה לסגנון את שמו (אקספרס = הבעה). נושאי הציור שלהם כללו התנסויות אישיות בחיי היום יום, בעיקר בחיק הטבע. הם שאפו להביע את הסבל האנושי, גם על ידי שימוש בעיוותים צורניים.

אריך הקל: הצייר פרשטיין
ישן, 1910. בחירת נושאים
מחיי היום יום.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

מימין: דייגים איטלקים, ציור של מקס פכשטיין משנת 1925. דוגמא לבחירת נושא מחיי היום יום ותיאור הבל האנושי. משמאל: שתי נערות רוחצות – יצירה של אוטו מילר, גם היא משנת 1925, מדגימה בחירה של נושאי ציור הקוחרים מחיק הטבע.

המאפיינים האמנותיים הבולטים שלהם הם קווי מתאר מודגשים, שימוש בשכבות עבות של צבע תוך שילוב צבעים משלימים ומנוגדים (למשל: אדום מול כחול), כך שנוצר מתח בין משטחי הצבע השונים. משיחות המכחול שלהם היו עזות ורוטטות, תוך שהם יוצרים חללים בלתי יציבים. הם עשו שימוש רב בקווים אלכסוניים אשר יצרו פרספקטיבות חדות, כמעט אלימות. התוצאה היא יצירה חדה, קופצנית וזועקת, בניגוד לקווים המעודנים של האימפרסיוניזם, אשר לרוב מביעים שלוה.

מימין: "בנאי זקן" (1919-1920) של ארנסט לודוויג קירשנר. משמאל ציור של קרל שמידט-רוטלוף "חוזה ליד דנגסט" משנת 1910. שימו לב לבחירת הצבעים ובמיוחד לשילוב של אדום וכחול.

קבוצת הגשר פעלה עד לשנת 1913. טבען של קבוצות מהפכניות הוא שהן אינן מאריכות ימים. בפרט נכון הדבר באמנות של סוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20, כאשר סגנון חדש הוחלף במהירות בסגנון חדש ומהפכני עוד יותר. אולם למרות שפעילותה של הקבוצה הייתה קצרת ימים באופן יחסי נודעת לה חשיבות רבה בהיסטוריה של האמנות.

משה ביאלי אוסף את התנ"ך בראי האמנות, ציורי מערות וסלעים, וכן נושאים שונים הקשורים באמנות הציור. כתובתו למשלוח תגובות: mobilom@bezeqint.net

איך להציג פריטים נדירים – חלק ראשון דמיאן לאגה

הקדמת העורך: במהלך אליפות אירופה לבולאות תימאטית שנערכה בחודש מאי באסן נתן דמיאן לאגה הרצאה על השאלה כיצד להציג פריטים נדירים. מאמר זה, שיפורסם במספר חלקים, מבוסס על הרצאה זו. הנוסח העברי וחלק מההסברים הם שלי, אך הדוגמאות והרעיונות הן כולן של מר לאגה.

* *

*

אחת הבעיות המטרידות את המציגים – בוודאי ברמות הגבוהות – היא שאלת השיפוט של פריטים נדירים. אחרי שכבר השגנו פריטים שכאלה, איך נצליח להראות לשופטים כמה מיוחדים הפריטים שלנו? כידוע יש לשופטים זמן מוגבל בלבד לכל תצוגה, ולכן קיים תמיד חשש שהם "יפספסו" את הפריטים המיוחדים שלנו, ולא יבינו עד כמה הם נדירים.

בעיה זו מעסיקה את המציגים כבר שנים רבות, וחלק מהם נוקטים בשיטות טכניות להבלטת הפריטים המיוחדים שלהם. יש המבליטים פריטים כאלה ברקע בצבע שונה, בעוד שאחרים מסמנים אותם ב-✓ אחד, שניים או שלושה, כתלות במידת הנדירות.

אני ממליץ של שיטה אחרת: לדעתי השופטים רואים את הפריטים המיוחדים, אבל לא תמיד יכולים לעמוד על נדירותם. לכן הדרך הטובה ביותר עבור המציג לזכות בניקוד המגיע לו הוא לתאר במדויק את הפריט, ולהסביר בטקסט הבולאי את הייחוד של הפריט בצורה מיטבית. חלקו זה של המאמר יוקדש להצהרות בהן ניתן להשתמש כדי להגדיר את הנדירות של הפריטים. הצהרות כאלה חייבות להיות מדויקות ככל שניתן, וכמו בבית משפט – המצהיר חייב לדעת על מה הוא מצהיר בדיוק.

הדוגמא הראשונה להצהרת נדירות היא תוך שימוש במונח "נראה" (באנגלית seen). בעמוד הבא אני מציג חלק עמוד מהתצוגה שלי ובו דוגמא של פריט נדיר. הטקסט הבולאי מציין כי זהו הפריט היחיד שנראה מסוג זה. כאשר מציג משתמש בניסוח זה הכוונה היא שהמציג עצמו לא ראה פריט אחר כזה. המונח "ראה" מתפרש כאן במובן הרחב: המציג – שהוא מומחה בתחום האיסוף שלו – מעיד בזאת שבמהלך הקריירה הארוכה שלו בתחום הוא לא ראה פריט נוסף, וזאת לאחר שקרא ספרות מקצועית בתחום, סרק קטלוגים שונים, עיין במכירות פומביות רבות וראה תצוגות ואוספים אחרים לרוב.

הצהרה כזו היא, כמובן, בעייתית במידה מסוימת, והיא החלשה מבין הצהרות הנדירות. אני משתמש בה רק כאשר אינני יכול להשתמש בהצהרה חזקה יותר, כמו אלו שאציג בהמשך המאמר. מי שעושה שימוש בהצהרה כזו חייב לזכור כי הוא מסכן את המוניטין שלו. אין דבר מביך יותר מאשר להצהיר על פריט שלא נראה עוד כמוהו, ואז לגלות פריט זהה בתצוגה השכנה! לכן, יפה פה הכלל של המשנה "חכמים – היזהרו בדבריכם!"

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית
בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

postage paid permit, the original 1d imprint re-valued in error to ½d (apparently when the newspaper postage rate was lowered from 1d to ½d) and re-re-valued back to 1d when the mistake was detected
THE ONLY SEEN COPY OF THIS P.P.P. 341 IMPRINT

הדוגמא השניה היא של הצהרת נדירות חזקה מעט יותר, העושה שימוש במונח "ידוע" (באנגלית known). כאן הכוונה היא שבסיס הידע הוא רחב יותר, ואינו נסמך על הידע האישי של המציג בלבד, אלא על בידע של קהילה שלמה של אספנים. בדוגמא להלן נראית חותמת ממשרד דואר רכבת זעיר בשם Kea. כפי שאני מציין, זוהי המוקדמת שבין שתי ההטבעות היחידות הידועות כיום. ידועות למי? לי ולאספנים רבים אחרים של תולדות הדואר בניו זילנד. הצהרה זו יכולה להסתמך על ידע בכתב (למשל, בעיתונים המוקדשים לתחום) או בעל פה (בשיחות עם אספנים רבים).

KEA was a temporary railway construction camp with its own postal agency. Probably the postmaster did not know the correct use of a postmark: he set the slug for the full year (5AU19.10) instead of 5AU10.1 ("1" being the mail number).

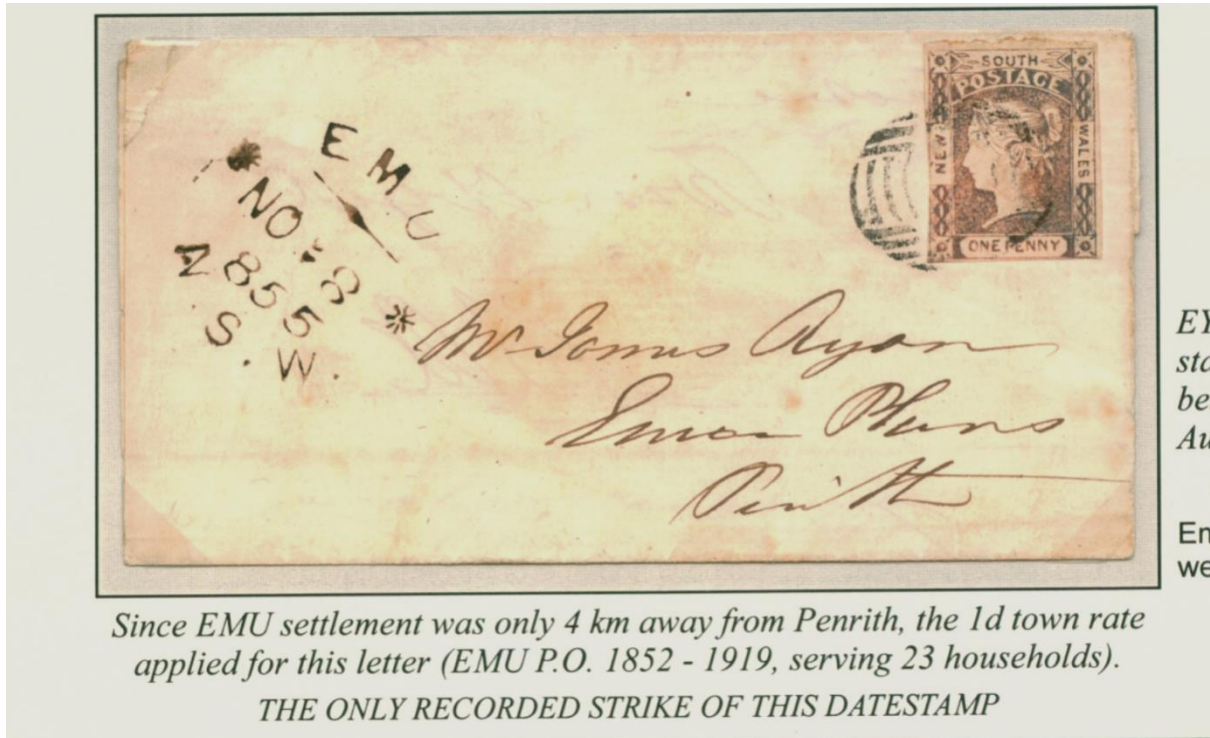
THE FIRST OF THE TWO KNOWN STRIKES OF THIS KEA POSTMARK

הצהרה חזקה עוד יותר של נדירות עושה שימוש במונח "מתועד" (באנגלית recorded). משמעות ההצהרה היא שקיים ספר, המוכר כאמין ואיכותי, שבו נטען כי מספר העותקים

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

מפריט זה הינו זה או אחר. היתרון בהצהרה כזו היא, שאנו עוברים מתחום הידע שבעל פה אל ידע רשום על ידי גורם מוסמך. שוב, אני מציג כאן דוגמא מהאוסף שלי כדי להראות את הדרך בה אני עושה שימוש בהצהרה מעין זו.

המקור האחרון להצהרות נדירות הוא ידע בולאי כללי המשולב ב"הגיון פשוט". ההגות של בולי צרפת ומושבותיה קיימות במספר צבעים. מבין כל ההגות הטובה ביותר היא זו שנעשתה בצבע חום - אדמדם הנקרא באנגלית sepia. מספר ההגות בצבע זה נע בין שלוש לחמש, ולכן אני חש בנוח להצהיר ש"כארבעה עותקים נעשו". כאן אני לא מסתמך על מחקר אודות בול האלבטרוס הספציפי הזה, אלא על ידע בולאי כללי הידוע לכל, ובוודאי לכל השופטים.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

הנה דוגמא נוספת לשימוש בידע בולאי כללי ובהגיון הפשוט. לפנינו חלק מגיליון שלם, בלתי מנוקבב, שהוכן על ידי המדפיס ונשמר כסטנדרט להשוואה. בתחתית הגיליון נראית חתימת ידו של המדפיס ותאריך, והמילה approved. ידוע כי בתי הדפוס השונים היו שומרים גיליון סטנדרטי אחד, ולכן חלק זה של הגיליון, עם חתימת המדפיס הוא בוודאי יחיד במינו.

עד כאן עסקנו בשאלה כיצד לנסח את הצהרת הנדירות. כמובן שמידת הנדירות חשובה לא פחות, אך על כך בחלקו השני של המאמר.